



TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANIB MUHANDISLIK TALABALARIGA INGLIZ TILINI O'RGATISH

Yarmatova Yulduz Ravshanovna

Termiz muhandislik- texnologiya instituti
O'zbek tili va adabiyoti kafedrasida katta o'qituvchisi

Sakbayeva Vitaliya Vladimirovna

Termiz muhandislik- texnologiya instituti
O'zbek tili va adabiyoti kafedrasida mudiri
<https://doi.org/10.5281/zenodo.8047175>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-June 2023 yil
Ma'qullandi: 13-June 2023 yil
Nashr qilindi: 16-June 2023 yil

KEY WORDS

Muhandislik talabalari, aloqa ko'nikmalari, multimedia, texnologiyalar, globallashuv, ingliz tilini o'rganish (ELL), zamonaviy tillarni o'qitish vositalari.

ABSTRACT

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) globallashuv bilan birgalikda davom etayotgan o'sishi ta'lim sohasidagi katta qiyin vazifaga aylandi. Ushbu yangi amaliyot va texnologiyalarga bo'lgan yondashuvlari eski o'qitish nazariyalariga yangi usul va vositalarni qo'shishning yangi usullarini ochib berdi. Maqolada ingliz tilini o'qitishda, ayniqsa muhandislik fakulteti talabalariga zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga qaratilgan. Ingliz tilini o'qitishda zamonaviy kommunikatsiya va multimedia texnologiyalarini joriy etish bo'yicha ishlar olib borilmoqda.

Ilmiy texnika taraqqiyotining hozirgi bosqichida zamonaviy axborot vositalarining ko'payishi va ta'lim tizimlariga kirib borishi, ulardan amalda foydalanish dars samaradorligini oshirishi shubhasizdir. Afsuski, ta'lim tizimida ishlayotgan barcha o'qituvchilar jumladan mustaqil o'rganuvchilar o'rtasida zamonaviy axborot texnologiyalari vositalaridan foydalanmoqda deb bo'lmaydi. Bunga sabab dars jarayonida zamonaviy axborot texnologiyasi metodikasi barcha fan yo'nalishlari bo'yicha ishlab chiqilmaganligidir. Ayni vaqtda O'zbekistonda mobil smartfonlarning barcha funksiyalaridan to'liq foydalanish mustaqil o'rganuvchilar o'rtasida ommalashmagan deb o'ylayman. Demak, ta'lim muassasalarida chet tilida qo'shimcha matnlar o'qitish texnologiyasini ishlab chiqish va shu maqsadda kasbiy dasturlarni tuzish tamoyillarini amalga oshirishda, chet tillarni chuqur o'rganishga qaratilgan har bir ilmiy izlanishlarga alohida e'tibor zarur bo'ladi. Bu modellashtirilayotgan dasturda konseptual asosni oldindan belgilab olish demakdir. Oliy va o'rta maxsus ta'limi tizimiga chet tilida kasbiy qo'shimcha matnlar o'qitish texnologiyasiga ham yuqorida qayd etilgan vazifalarni hayotga tatbiq etish masalalarining bir qirrasini deb qarash mumkin. Mutaxassislar tayyorlash jarayonlarida ta'lim tizimi ustuvorligini, jumladan, chet tillar o'qitish yangi-yangi texnologiya-mexanizmlarini joriy qilishni ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Ma'lumki, tafakkurning ifodasi, xalqlar o'rtasidagi aloqa, ma'naviy va boshqa muloqotlar til orqali namoyon bo'ladi

Muloqot qobiliyatlari har qanday kasbdagi har qanday amaliyotchi uchun zarur bo'lgan ko'nikmalardan biridir. Muhandislik institutida muloqot har qanday texnologik mutaxassislik kabi muhim ahamiyatga ega. Ingliz tilidan

gapiradigan bo'lsak, AKT juda foydali ekanligi isbotlangan. Texnologiyalardan foydalangan holda o'qituvchilar talabalarini qiziqarli interfaol mashqlar, audio-vizual materiallar bilan o'z ichiga oladi, bu talabalarining qiziqishini uyg'otish va qo'llab-quvvatlash, istamagan o'quvchilarni multimedia orqali o'rganish rejimiga undaydi, bu esa yanada qulayroq, foydali, qiziqarli, bo'lishni ta'minlaydi. Hozirgi vaziyatda talabalar ingliz tilini bilish darajasini (ELP) olishlari kerak bo'lgan talabchan akademik va kognitiv talablarga duch kelishadi. Vaqt o'zgarib, o'qituvchi o'qitishning yangi texnologiyalariga ega bo'ldi. Sinf xonasi ingliz tilini o'rganish bo'yicha onlayn veb-saytlar, kompyuter yordamida til o'rganish dasturlari, taqdimot dasturlari, elektron lug'atlar, chatlar, elektron pochta xabarlarini yuborish dasturlari, tinglash CD-playerlari, o'rganish videokliplari, kodoprojektorlar, interaktiv doskalar, noutbuklar kabi yangi texnologiyalar va texnikalarni o'zgartira boshladi va simsiz internet auditoriyani tashqi dunyo bilan bog'ladi. Bizning yangi hayotimiz juda cheklangan va texnologiya va texnologiyaning axborot davriga ta'sir qiladi, bugungi insoniyat jamiyati va ta'lim rivojlanishida juda muhim rol o'ynaydi. Texnologiyadan foydalanish nafaqat talabalarga ta'lim berish, balki ularga tildan san'at va fanga, muhandislikdan huquqqa va tibbiyotga qadar keng ko'lamli fanlarda yordam berish uchun ishlatiladi. Shunday qilib, ingliz tilini o'qitish vazifasini qo'shishda zamonaviy texnologiyalar imkoniyatlaridan foydalanish ajralmas holga aylandi.

Ingliz tili ikkinchi til sifatida qo'shimcha til yordamiga muhtoj. Talabalar turli xil ko'nikmalarga ega bo'lishlari kerak, masalan, eshitish, o'qish, gapirish va yozish qobiliyatlari. Barcha ko'nikmalarni rivojlantirish uchun ularga tilni oson, samarali va ravon o'rganishga yordam beradigan turli xil vositalar yordami kerak. Har bir texnologik vositaning to'rtta til ko'nikmalariga ega bo'lgan o'ziga xos foyda va qo'llanilishi bor. O'qitish va o'rganishda o'qituvchining roolidan tashqari texnologiyaning ta'siri ham juda katta.

Ingliz tilini bilish deganda biz tilning asosiy to'rt qismi yoki elementining nutq, tinglash, o'qish va yozishning rivojlanishini tushunamiz. Turli texnik vositalardan foydalansak, ular ushbu tilning har bir sohasining til jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Tinglash so'zlovchining nutqini aniqlash va tushunish jarayoni sifatida belgilanishi mumkin. Bu so'zlovchining urg'usi yoki talaffuzini, so'zlovchining grammatikasi va lug'atini, ma'nosini tushunishni o'z ichiga oladi. Tinglash ikkinchi tilni o'qitishda muhim jarayon bo'lib, tinglovchilar bir vaqtning o'zida to'rt narsani qila olishlari kerak. ELL(English Language Learners) talabalarining tinglash qobiliyatini yaxshilash uchun texnologiyadan foydalanishning turli usullari mavjud. Ular:

1. Kompyuterlardan foydalanish.
2. Magnitofonlardan foydalanish.
3. CD playerlardan foydalanish.
4. Teleko'rsatuv va radio eshittirishlardan foydalanish.

O'qish - bu o'quvchi tomonidan yozma matnni tushunish jarayoni. Bu o'quvchining ikkinchi tildagi so'z boyligi va boshlang'ich bilimiga bog'liq bo'lgan muhim kiritish ko'nikmasi. O'qish jarayonida ingliz tilini o'rganuvchi yangi ma'lumotlar va g'oyalar, so'z boyligi va atamalarni o'zlashtirishi hamda real dunyosini yaxshilashi mumkin. Texnologiyani qo'llash orqali o'quvchilarning o'qish qobiliyatini yaxshilash uchun bir nechta usullardan foydalanish mumkin. Ular:

1. Kompyuterda o'qishga asoslangan dasturlardan foydalanish.
2. Internetni ko'rib chiqish.

3. Multimedia dasturidan foydalanish.
4. Elektron lug'atlardan foydalanish.
5. CD-ROMga asoslangan gazetani o'qish.

Bir-birimiz bilan muloqot qilish uchun bizga ma'ruzachi va tinglovchi kerak va ular bir-birini tushunishlari kerak. Ma'ruzachi ham, tinglovchi ham ma'lum bir funktsiyani bajarishi kerak. Ma'ruzachi xabarni og'zaki tilga aylantirishi kerak, tinglovchi esa so'zlovchining tilini tushunishi kerak. Ingliz tilida so'zlashishni o'rganish jarayonida turli xil texnologiyalar turli shakllarga ega bo'lishi mumkin. Ular:

1. Internetda ovozli suhbatdan foydalanish.
2. Nutqni tahlil qiluvchi dasturlaridan foydalanish.

Yozish jarayoni ingliz tilini o'rganuvchilar uchun qiyin, chunki ular g'oyalarni shakllantirish, tashkil etish va grammatika va lug'atdan mukammal foydalanish kabi vazifalarni bajarishlari kerak.

ELL talabalari uchun yozish ko'nikmalarini yaxshilashning ba'zi texnik usullari:

1. E mail yozish.
2. Internet matnli suhbatdan foydalanish.
3. Kompyuterlardan foydalanish.

Ikkinchi tilni o'rganishda texnologiyadan foydalanish bugungi kunda zaruratga aylandi. Ushbu maqolada o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirishda texnologiya qanday qo'llanilishi ko'rib chiqilgan. Maqolada to'rtta til ko'nikmalarini yaxshilash uchun texnologiyadan foydalanishning juda xilma-xil usullari muhokama qilindi.

Demak, texnologiyalarni joriy qilish, o'qitish uslublarini davr talabiga javob berishini ta'minlash pedagog-olimlarning kechiktirib bo'lmas asosiy vazifalaridir. Mutaxassislar tayyorlash va malakasini oshirish ham dolzarb ijtimoiy muammolardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. AlKahtani, S. (1999). Kompyuter yordamida ESL o'qishni o'rgatish. Internet TESL jurnali, 5(11). Retrieved from [http://iteslj.org/Techniques/AlKahtani-ComputerReading/Constantinescu, A.I. \(2007\). Lug'atni o'zlashtirish va o'qishni tushunishda yordam berish uchun texnologiyadan foydalanish](http://iteslj.org/Techniques/AlKahtani-ComputerReading/Constantinescu, A.I. (2007). Lug'atni o'zlashtirish va o'qishni tushunishda yordam berish uchun texnologiyadan foydalanish).
2. Hoven, D. (1999). A model for listening and viewing
3. comprehension in multimedia environments. Language
4. Learning & Technology, 3(1), 88-103. Retrieved from
5. <http://llt.msu.edu/vol3num1/hoven/index.htm>
6. Xoven, D. (1999). Multimedia muhitida tinglash va ko'rishni tushunish uchun model. Language Learning & Technology, 3(1), 88-103. <http://llt.msu.edu/vol3num1/hoven/index.htm>
7. Braun, HD. (2001). Prinsiplar bo'yicha o'qitish: Til pedagogikasiga interaktiv yondashuv. Pekin: Chet tillarni o'qitish va tadqiqot matbuoti.
8. Xolek, H. (1981). Avtonomiya va chet tillarini o'rganish. Oksford: Pergamon. www.ccsenet.org/journal.html. 1-jild, № 4, 2008 yil noyabr.